

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: Η ΕΥΡΩΠΗ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΤΕΡΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ (15ος-18ος αιώνας)

Ι. Οι ανακατατάξεις στη μεταμεσαιωνική ευρωπαϊκή κοινωνία

4. Πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις από το 15ο ως το 18ο αιώνα

α. Η Ευρώπη των κρατών:

● Ανάδυση των εθνικών μοναρχιών:

- **Ευρώπη** → διαιρεμένη σε ηγεμονίες και κράτη (από τον Μεσαίωνα).
- **15ος-18ος αιώνας:**
 1. Διαμορφώθηκε η αντίληψη για τη συγκρότηση **εθνικών κρατών** (έθνος - κράτος).
 2. Οι ηγεμόνες της Ευρώπης:
 - προσπάθησαν να συγκροτήσουν **ομοιογενή κράτη**.
 - καταπολέμησαν κάθε διασπαστική δραστηριότητα.
 3. Καθιερώθηκαν οι **εθνικές μοναρχίες** στην Ευρώπη.

● Θρησκευτική πολιτική:

- Εχθρική στάση Ευρωπαίων ηγεμόνων έναντι προτεσταντών (έως 17ο αιώνα).
- **Γερμανία:** → **Τριακονταετής πόλεμος (1618-1648):**
 - Έγινε μεταξύ των προτεσταντών και των ρωμαιοκαθολικών.
 - Έλαβε πανευρωπαϊκές διαστάσεις.
 - Τερματίστηκε με τη **Συνθήκη της Βεσφαλίας (1648)**.
 - **Αποτέλεσμα:** συρρίκνωση της δύναμης του γερμανού αυτοκράτορα.
- **Αυστρία:** → οι ηγεμόνες καταδίωξαν τους προτεστάντες.
- **Γαλλία:** → **Λουδοβίκος ΙΔ΄** → απαγόρευσε τον προτεσταντισμό με την ανάκληση του διατάγματος της Νάντης (1685).
- **Αρχές 18ου αιώνα:** → πιο ανεκτική πολιτική κρατών και τα θρησκευτικά ζητήματα → σε δεύτερη μοίρα.

● Ανταγωνισμοί:

- **Ενδοευρωπαϊκές συγκρούσεις:** **Τα αίτια:** → Η προσπάθεια των ηγεμόνων των κρατών να αποκτήσουν:
 1. Οικονομική ισχύ.
 2. Κυρίαρχη θέση στην Ευρώπη.
 3. Παγκόσμια υπεροχή.→ Όξυνση ανταγωνισμών (κυρίως μεταξύ Αγγλίας-Γαλλίας).

● Η Ευρώπη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία:

- **Οθωμανοί Τούρκοι** → αποτελούσαν κοινό εξωτερικό εχθρό για Ευρωπαίους:
 - **Προέλασαν** προς την κεντρική Ευρώπη (μετά το 1453).
 - **Πολιόρκησαν** τη Βιέννη δύο φορές ανεπιτυχώς (1529 και 1683).
 - **Υποχώρησαν** από τα ευρωπαϊκά εδάφη.
 - **Αντιμετώπισαν** τη Ρωσία, που στράφηκε εναντίον τους.

• Διομολογήσεις → προνομιακές εμπορικές συμφωνίες ευρωπαϊκών χωρών με Οθωμανική Αυτοκρατορία (Γαλλία, 1535).

β. Ο θρίαμβος της απολυταρχίας και οι πρώτοι κλονισμοί:

• 16ος αιώνας: Ευρώπη → εδραίωση απόλυτης μοναρχίας ή απολυταρχίας.

- Επιτυχία του πολιτειακού συστήματος.
- Παράγοντας επιτυχίας: → η συνεργασία ηγεμόνων και αστών.
- Εξάπλωση απολυταρχίας → σε πολλές χώρες της Ευρώπης.

● Γαλλία:

- Λουδοβίκος ΙΔ΄ → απόλυτος μονάρχης.
- Θεωρούσε τον εαυτό του αντιπρόσωπο του Θεού στο βασίλειό του.
- Ασκούσε απόλυτο έλεγχο σε όλους τους τομείς της κρατικής δραστηριότητας.
- Ταύτιζε το κράτος με το βασιλικό αξίωμα.
- Κρίση πολιτικού και κοινωνικού βίου της χώρας.
- Η απολυταρχία έπληττε τα συμφέροντα:
 - α. της αστικής τάξης.
 - β. των αγροτών.
 - γ. της αριστοκρατίας.
- 1688-1789: Κίνημα Διαφωτισμού → επιδίωξη ριζικών αλλαγών.
- 1789: Γαλλική Επανάσταση.

● Αγγλία:

- Η μοναρχία → παραδοσιακά ηπιότερη (ίσχυαν περιορισμοί στη βασιλική εξουσία).
- 1642-1649: → Εμφύλιος πόλεμος.
- Αίτια:
Ορισμένοι βασιλείς προσπάθησαν:
 - να προχωρήσουν σε θρησκευτικές διώξεις.
 - να παραμερίσουν το κοινοβούλιο.
 - να κυβερνήσουν απολυταρχικά.
- Αποτελέσματα: 1. Επικράτηση Όλιβερ Κρόμβελ*.
2. Κατάργηση βασιλείας.
- *Όλιβερ Κρόμβελ: → κυβέρνησε δικτατορικά:
 - α. τη Δημοκρατία της Αγγλίας.
 - β. τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας.
 - γ. τη Δημοκρατία της Σκωτίας.
- Αποκατάσταση μοναρχίας μετά το θάνατο του Κρόμβελ.
- Ισχυροποίηση Κοινοβουλίου - μείωση βασιλικής εξουσίας.
- 1679: Νόμος περί Προσωπικής Ασφάλειας (Habeas Corpus) → Σημασία: θεμελιώνει τις ατομικές ελευθερίες.
- 1688: Ένδοξη Επανάσταση → Αποτέλεσμα: επιβλήθηκε και επικράτησε η αστική τάξη*.
*Αστική τάξη επέβαλε:
 - α. τη συνταγματική μοναρχία και
 - β. τον κοινοβουλευτισμό.
- 1689: Διακήρυξη των Δικαιωμάτων → προσδιόρισε ακριβέστερα τα όρια της βασιλικής εξουσίας.

γ. Δημογραφική εξέλιξη:

- 17ος αιώνας: Ευρώπη → πολύ πυκνοκατοικημένη (στατικός πληθυσμός).
- Αρχές 18ου αιώνα → αύξηση πληθυσμού.
- Αίτια αύξησης πληθυσμού → ελάττωση θνησιμότητας:

Λόγω: 1. Βελτίωσης εσοδειών.

2. Σπανιότερης εμφάνισης επιδημιών.

3. Λιγότερο θανατηφόρων πολέμων.

- Η αύξηση του πληθυσμού: → αύξηση ζήτησης προϊόντων.
→ δημιουργία νέων αναγκών.
→ αναγκαία η κάλυψή τους από τους παραγωγούς.

δ. Οικονομικές εξελίξεις:

• Από την παραδοσιακή γεωργία σε μια αγροτική επανάσταση:

- 15ος-18ος αιώνας: → το 90% του πληθυσμού ζει στην ύπαιθρο.
→ οι περισσότεροι ασχολούνται με τη γεωργία.
- Από 18ο αιώνα: νέες καλλιεργητικές τεχνικές:
→ βελτίωση γεωργικής απόδοσης.
→ μείωση αγροτικού πληθυσμού → μετακίνηση στις πόλεις.
→ αύξηση αστικού πληθυσμού.

• Από τη βιοτεχνία στη βιομηχανία:

- 15ος-αρχές 18ου αιώνα: οι βιοτεχνίες:
→ έχουν παραδοσιακό ρόλο.
→ στηρίζονται σε οικογενειακά κεφάλαια.
→ έχουν τοπικό χαρακτήρα.
- 18ος αιώνας: → μεταβολή βιοτεχνιών σε βιομηχανίες, με πολλαπλάσια κεφάλαια με: α. την εκμηχάνιση (: χρήση μηχανών).
β. τη χρησιμοποίηση γαιάνθρακα και ατμού.
- Μεταποιητικός τομέας (: βιοτεχνία και βιομηχανία) → βασικός άξονας οικονομικής πολιτικής χωρών Ευρώπης.

• Εμπόριο:

- 16ος αιώνας: → θαλάσσιοι εμπορικοί δρόμοι → Ισπανοί και Πορτογάλοι.
- 17ος αιώνας: → θαλάσσιοι εμπορικοί δρόμοι → Ολλανδοί, Άγγλοι και Γάλοι.
- Μεγάλο ατλαντικό εμπόριο (με αποικίες Αμερικής) → μεγάλη άνθηση.
- Τριγωνικό εμπόριο: η πιο προσοδοφόρα εμπορική δραστηριότητα Ευρωπαίων → διεξάγεται σε τρεις φάσεις μεταξύ: α. Ευρώπης, β. Αφρικής, γ. Αμερικής:

Α΄ φάση: Οι Ευρωπαίοι μεταφέρουν μικροεμπορεύματα στην Αφρική.

Β΄ φάση: Στην Αφρική αγοράζουν σκλάβους, τους μεταφέρουν στην Αμερική.

Γ΄ φάση: Στην Αμερική ανταλλάζουν τους σκλάβους με αποικιακά προϊόντα, που τα μεταφέρουν στην Ευρώπη.

- Οι ευρωπαϊκές χώρες: → εισάγουν: πρώτες ύλες και άλλα αποικιακά προϊόντα.
→ εξάγουν: βιομηχανικά προϊόντα (κυρίως

υφάσματα και είδη μεταλλουργίας).

- **Αγγλία και Γαλλία** → οι μεγαλύτερες εμπορικές χώρες.
- **16ος-17ος αιώνας:** → περιορισμένες ενδοευρωπαϊκές εμπορικές σχέσεις.
Αιτία → η πολιτική **μερκαντισμού** ή **προστατευτισμού**:

- Ενισχύονται οι εξαγωγές.
- Αποθαρρύνονται οι εισαγωγές.
- **18ος αιώνας:** → εγκατάλειψη πολιτικής μερκαντισμού.
→ **ελεύθερη οικονομική δραστηριότητα**
(: οικονομολόγοι διαφωτιστές).

● **Η βιομηχανική επανάσταση:**

- **Β΄ μισό 18ου αιώνα:** Αγγλία → **Βιομηχανική Επανάσταση**.
- **Παράγοντες Βιομηχανικής Επανάστασης:** → οι οικονομικές, κοινωνικές και τεχνολογικές μεταβολές.
- **Αποτελέσματα:** → επαναστατικές αλλαγές στην οικονομική και κοινωνική ζωή.
- **19ος αιώνας:** → επέκταση Βιομηχανικής Επανάστασης και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

ε. Η κοινωνία των εξελίξεων και των ανισοτήτων:

- Η ευρωπαϊκή κοινωνία διακρίνεται σε **τρεις τάξεις***.
- Κυριότερο χαρακτηριστικό της κοινωνίας → η **άνιση κατανομή πλούτου**.
- ***Οι τρεις τάξεις:**
 - α. Οι μεγάλοι ιδιοκτήτες γης** (ευγενείς, κλήρος, αστοί):
 - απολαμβάνουν εισοδήματα από ιδιοκτησίες γης.
 - εισπράττουν φόρους από τους χωρικούς.
 - β. Η αστική τάξη:**
 - καρπώνεται τα οφέλη των οικονομικών μεταβολών.
 - ισχυροποιείται συνεχώς.
 - γίνεται η κυρίαρχη δύναμη των εξελίξεων στη δυτική Ευρώπη.
 - γ. Οι αγρότες, οι χωρικοί και τα ασθενέστερα στρώματα των πόλεων** (εργάτες, μικροεπαγγελματίες και άλλοι):
 - είναι ελεύθεροι (ενώ στην ανατολή: δουλοπάροικοι).
 - ζουν σε άθλιες συνθήκες.
 - δεν μπορούν να αποκτήσουν τα αναγκαία.